

5.3.1. Scheerhagen

Historisch beeld

Scheerhagen zijn strak in lijn gesnoeide of geschoren hagen, die meestal uit één soort heester bestaan. Een goede scheerhaag is aan alle zijden van onder tot boven gesloten. Scheerhagen kunnen worden gesnoeid in verschillende vormen, meestal in een rechte blokvorm met verticale zijanten of trapeziumvormig met schuine kanten. Trapeziumvormige hagen groeien gelijkmatiger.

Doel van het onderhoud

- In stand houden van een haag als beeldbepalend structurelement in de tuin- en parkaanleg.
- Verlengen van de levensduur van een oude haag.

Materieel en werkwijze

- ~ Hagen worden met snoeischaar of heggenschaar in model gesnoeid en gehouden. Dit wordt handmatig gedaan of machinaal. Om een strakke vorm te bereiken, kan hierbij worden gebruikgemaakt van latwerk, uitzetstokken en gespannen lijnen maar ook van lasergestuurde apparatuur.
- ~ Neem bij het knippen van historische hagen de oorspronkelijk aanwezige vorm en maatvoering als uitgangspunt. Snoei steeds zo dicht mogelijk op de oorspronkelijke hoogte en breedte, om te voorkomen dat de hagen steeds breder en hoger worden.
- ~ Werk bij het knippen en scheren van hagen zorgvuldig met het juiste gereedschap voor het type haag. Voorkom onnodige beschadigingen aan stam, takken en wortelzone.

Uitvoerende werkzaamheden

Snoeien

- ~ Knip scheerhagen elk jaar een of meerdere malen om de juiste vorm en maatvoering te behouden en een gelijkmatige groei te bevorderen.
- ~ Snelgroeiende soorten als liguster, sommige coniferen en meidoorn worden meestal 2 tot 3 keer geknipt: eind mei/juni, in september en eventueel nogmaals eind oktober.
- ~ Langzame groeiers zoals buxus, taxus en hulst worden meestal 1 tot 2 keer geknipt: in juni en eventueel nogmaals in september. Jongere beuk en haagbeuk vereist 2 tot 3 keer snoei, bij oudere volstaat vaak 1 keer in de nazomer.
- ~ Snoei zo veel mogelijk met bewolkt droog weer, om zonverbranding te voorkomen. Gebruik eventueel enkele dagen schaduwdoek, om de overgang makkelijker te maken.
- ~ Knippen bij droog weer beperkt de verspreiding van schimmelziektes.
- ~ Ruim snoeiafval op.

Verjonging

- ~ Zet verwaarloosde of in hoogte en breedte verlopen hagen terug tot net onder de oorspronkelijke hoogte/vorm.
- ~ Een sterke verjongingssnoei kan bij verschillende soorten beter gespreid over enkele jaren gebeuren, om de heesters de kans te geven zich goed te herstellen. Snoei hierbij eerst de bovenzijde en eventueel één zijkant zodat er licht in de haag komt. Snoei vervolgens 1 of 2 jaar later de andere kant.

Aanplant

- ~ Bewerk en verbeter de bodem bij de aanleg en aanplant van hagen.
- ~ Hou rekening met de (aanwezige) historische plantafstand.
- ~ Inboet in een oude haag is moeilijk. Jonge inboet vereist extra zorg in de vorm van water en bemesting.
- ~ Bij de opbouw is de dichtheid aan de onderzijde belangrijker dan de hoogte. Plant daarom plantmateriaal wat niet te hoog is maar vooral vanuit de basis dicht vertakt.
- ~ Pas bij vervanging of nieuwe aanplant bij voorkeur de oorspronkelijke soort of het oorspronkelijke ras toe. Zoek in geval van sterfte door ziekte bij inboet of herplanting goed naar een verantwoorde vervangende soort met vergelijkbare structuur.

Verwijderen onkruid

- ~ Wied onkruiden bij de haagvoet zorgvuldig, meerdere malen per seizoen. Geef wortelonkruiden zoals kweek en haagwinde geen kans om zich tussen de wortels van haagbeplanting te vestigen.

Bodemverbetering en bemesting

- ~ Geef hagen – afhankelijk van soort, standplaats en bodemvruchtbaarheid – elk jaar een compostgift.
- ~ Geef – afhankelijk van de voedingsbehoefte – 1 tot 2 keer per jaar een onderhoudsbemesting. De samenstelling van de bemesting is afhankelijk van de bodemvruchtbaarheid en plantensoort.
- ~ Te veel bemesting kan buxus extra gevoelig maken voor ziektes.

Blad verwijderen

- ~ Verwijder in herfst of voorjaar ingewaaid blad.

Ziekten en plagen:

- ~ Sommige soorten haaggoed zoals coniferen en buxus zijn momenteel gevoelig voor schimmelziektes. Zet, waar nodig, bij voorkeur milieuvriendelijke gewasbeschermingsmiddelen in.
- ~ Beperk verspreiding van buxusschimmel door te werken met schoon gereedschap en schone kleding. Reinig gereedschap met waterstofperoxide.
- ~ Voorkom schimmelziektes door de haag zo min mogelijk te besproeien; gebruik indien nodig liever een druppelslang.
- ~ De schimmeldruk kan ook verminderen door met een bladblazer de afgestorven bladeren te verwijderen. Verwijder uitgeblazen blad zorgvuldig.

Aandachtspunten

- ~ *Zie ook 3.3.1.*
- ~ *Werk bij het knippen en scheren van hagen zorgvuldig met het juist gereedschap voor het type haag. Voorkom onnodige beschadigingen aan stam, takken en wortelzone.*
- ~ *Soorten als beuk zijn voor een goede groei afhankelijk van een symbiotische mycorrhiza. Deze kan indien nodig met beukenbladaarde of als preparaat geënt worden.*
- ~ *In hagen nestelen graag vogels. Hou daarmee rekening bij het tijdstip van snoeiwerkzaamheden.*

5.3.2. Vormbomen/topiaria

Historisch beeld

Voor vormsnoei worden vooral wintergroene bomen en heesters gebruikt met klein blad en een rustige gelijkmatige groei. Het meest gebruikt zijn buxus, taxus, kleinbladige hulst en dwergcypres. De meest voorkomende vormen zijn geometrische vormen zoals piramide, blok, kegel, spiraal en bol. Daarnaast komen allerlei fantasiefiguren voor en vormen op stam.

Doel van het onderhoud

- In stand houden van snoeivormen als beeldbepalend structurelement in de tuin- en parkaanleg.
- Verlengen van de levensduur van een oude snoeivorm.

Materieel en werkwijze

- ~ Snoeivormen worden met snoeischaar of heggenschaar in model gezet en gehouden.
- ~ Werk zorgvuldig met het juist gereedschap voor het type vormboom.
- ~ Snoeivormen worden geleidelijk opgebouwd. Hierbij kan gebruikgemaakt worden van een frame van latwerk en draden.
- ~ Neem bij het knippen van historische vormbomen de oorspronkelijke vorm als uitgangspunt.
- ~ Voorkom onnodige beschadigingen aan stam, takken en wortelzone.

Uitvoerende werkzaamheden

Snoeien

- ~ Knip vormbomen elk jaar een of meerdere malen om de gewenste vorm te bereiken en te behouden. Jonge bomen worden meestal 2 tot 3 keer geknipt: eind mei/juni, in september en eventueel nogmaals eind oktober. Voor oude snoeivormen volstaat vaak 1 keer in de zomer.
- ~ Snoei zo veel mogelijk met bewolkt weer om zonverbranding te voorkomen
- ~ Ruim snoeiafval op.

Geleiding

- ~ Als er een geleidingsframe is, bind dan bij de opbouw of restauratie van een vorm de gesteltakken indien nodig aan.
- ~ Verwijder oude bevestigingsmaterialen die dreigen in te groeien.
- ~ Historische materialen voor het aanbinden zijn wilgenteen, raffia, henneptouw en jute. Tegenwoordig wordt vooral kunststof bindbuis gebruikt.

Verjonging

- ~ Breng verwaarloosde vormbomen gefaseerd weer terug in de oorspronkelijke vorm.

Aanplant

- ~ Pas bij vervanging of nieuwe aanplant bij voorkeur de oorspronkelijke soort of het oorspronkelijke ras toe.
- ~ Bij gedeeltelijk uitval is het essentieel dat er van de overgebleven plant vermeerderd wordt om dat als inboet te gebruiken, om kleur en structuurverschil te voorkomen.
- ~ Zoek in geval van sterfte door ziekte bij inboet of herplanting goed naar een verantwoorde vervangende soort met vergelijkbare structuur.

Lichtconcurrentie

- ~ Hou concurrerende beplanting onder controle, om een snoeivorm gelijkmatig dicht te houden.

Verwijderen onkruid

- ~ Wied onkruiden bij de stamvoet meerdere malen per seizoen zorgvuldig. Geef wortelonkruiden zoals kweek en haagwinde geen kans om zich tussen de wortels van de vormbomen te vestigen.

Bodemverbetering en bemesting

- ~ Geef snoeivormen – afhankelijk van soort, standplaats en bodemvruchtbaarheid – elk jaar een compostgift.
- ~ Geef – afhankelijk van de voedingsbehoefte – 1 tot 2 keer per jaar een onderhoudsbemesting. De samenstelling van de bemesting is afhankelijk van de bodemvruchtbaarheid en plantensoort.
- ~ Te veel bemesting kan buxus extra gevoelig maken voor ziektes.

Blad verwijderen

- ~ Verwijder in de herfst ingewaaid blad.

Ziekten en plagen

- ~ Sommige soorten haaggoed, zoals coniferen en buxus, zijn momenteel gevoelig voor verschillende schimmelziektes. Zet, waar nodig, bij voorkeur milieuvriendelijke gewasbeschermingsmiddelen in.
- ~ Beperk verspreiding van buxusschimmel door te werken met schoon gereedschap en schone kleding. Reinig gereedschap met waterstofperoxide.

Sneeuwschade voorkomen

- ~ Zware sneeuwval kan schade aan de snoeivorm veroorzaken. Maak bij sneeuwval de snoeivormen sneeuwvrij.

Aandachtspunten

- ~ *Zie 3.3.1.*

5.3.3. Berceaux

Historisch beeld

Een berceau is een loofgang van bomen die in vorm worden gesnoeid en meestal worden geleid langs een draagconstructie. Voor berceaux worden voornamelijk bladverliezende soorten gebruikt zoals beuk, haagbeuk, linde en ook fruitsoorten als peer en druif. De draagconstructie is meestal van metaal; vroeger werden ook veel draagconstructies van hout gemaakt. Zie voor fruitsoorten 5.4.2.

Doel van het onderhoud

- In stand houden van een berceau als architectonisch element in de tuin- en parkaanleg.
- Verkrijgen en in stand houden van een evenwichtig opgebouwde beplanting waarvan de groei verdeeld is over de hele plant.
- Verlengen van de levensduur van een oude berceau.

Materieel en werkwijze

- ~ Werk bij het knippen en scheren van berceaux zorgvuldig met het juiste gereedschap.
- ~ Bij opbouw, snoeien en geleiden is vooral aandacht belangrijk voor de zij- en onderkanten, om te voorkomen dat deze kaal en doorzichtig worden. De bovenzijden groeien altijd. Bij vervanging worden – om de zijkant dicht te houden – daarom niet te lange exemplaren gebruikt.
- ~ Voorkom bij gebruik van klimapparatuur of hoogwerker beschadiging aan berceau, padenstructuur en verdichting van de bodem.

Uitvoerende werkzaamheden

Opbouw

- ~ Gebruik voor de opbouw spilvormig opgekweekte bomen en plant deze op een onderlinge afstand van 30 tot 50 cm langs de draagconstructie.
- ~ Buig de harttak naar binnen en bind hem aan.
- ~ Afhankelijk van de soort worden gesteltakken horizontaal, verticaal of schuin aangebonden. De opbouw moet passen bij de groeieigenschappen van de beplanting en het gewenste eindbeeld.

Snoeien

- ~ Snoei berceaux 1 of meerdere malen per jaar, meest in de winterperiode.
- ~ De snoeiwijze is afhankelijk van de toegepaste soort.
- ~ Verwijder slechte en dode gesteltakken en vervang hen middels verjongingssnoei geleidelijk door nieuwe.
- ~ Ruim snoeiafval op.

Geleiding

- ~ Bind gesteltakken, indien nodig, opnieuw aan.
- ~ Verwijder oude bevestigingsmaterialen die dreigen in te groeien.
- ~ Historische materialen voor het aanbinden zijn wilgenteen, raffia, henneptouw en jute. Tegenwoordig wordt vooral kunststof bindbuis gebruikt.

Geleidingsconstructie

- ~ Controleer een historische geleidingsconstructie regelmatig op constructie en stabiliteit.
- ~ Repareer gebreken zo veel mogelijk met behoud van het oorspronkelijk materiaal en techniek.

Onkruid verwijderen

- ~ Wied onkruiden bij de stamvoet van de leibomen meerdere malen per seizoen zorgvuldig.

Bodemverbetering en bemesting

- ~ Geef berceaux, afhankelijk van soort, standplaats en bodemvruchtbaarheid, elk jaar een compostgift.
- ~ Geef – afhankelijk van de voedingsbehoefte – 1 tot 2 keer per jaar een onderhoudsbemesting. De samenstelling van de bemesting is afhankelijk van de bodemvruchtbaarheid en plantensoort.

Blad afruimen

- ~ Verwijder in de herfst of voorjaar afgevallen en ingewaaid blad.

Aanplant

- ~ Inboet in een bestaande oude berceau is moeilijk en vraagt extra zorg.
- ~ Plant niet te groot. Bij de opbouw is de dichtheid aan de onderzijde belangrijker dan de hoogte.
- ~ Pas bij inboet bodemverbetering toe, maar voorkom beschadiging van het wortelgestel van de naburige bomen zo veel mogelijk.
- ~ Geef bij droogte jonge aanplant of inboet extra water.

Aandachtspunten

- ~ *Zie 3.3.1.*

5.3.4. Landschappelijke hagen

Historisch beeld

Landschappelijke hagen zijn lineaire beplantingselementen die periodiek gesnoeid worden met als doel een gesloten afscheiding te vormen. Afhankelijk van de toepassing zijn deze hagen laag en vrij strak of hoger en vrij los van structuur. Landschappelijke hagen bestaan uit een soort of uit meerdere soorten inheemse struweelheesters zoals hazelaar, meidoorn, sleedoorn, veldesdoorn, wilde rozen, Gelderse roos en kornoelje. Soms werden bij hagen de takken ingevlochten voor een dichtere structuur. Landschappelijke hagen hebben een grote waarde voor de biodiversiteit.

Doel van het onderhoud

- Behouden van een landschappelijke haag als scheidend, structurerend element in de aanleg.
- Behouden van het cultuurhistorisch en ecologisch waardevol landschapselement.

Materieel en werkwijze

- ~ Landschappelijke hagen in tuinen en parken worden afhankelijk van vorm en formaat meestal onderhouden met handgereedschap of kleinschalig materieel zoals snoeischaar, takkenschaar, heggenschaar, snoeizaag en motorheggenschaar en kettingzaag.
- ~ Snoei volgens de oorspronkelijke maatvoering en belijning.

Uitvoerende werkzaamheden

Snoeien

- ~ Snoei landschappelijke hagen, afhankelijk van soortsaamenstelling en toepassing, periodiek, meestal in de winterperiode. Dit kan jaarlijks gebeuren of bij vrij uitgroeiende hagen eens in de paar jaar.
- ~ Verwijder takken en snoeihout.

Verjonging

- ~ Zet sterk uitgegroeide hagen terug door middel van verjongingssnoei.

Aanplant

- ~ Hou bij aanplant en inboet van een landschappelijke haag rekening met de oorspronkelijke soortsaamenstelling. Gebruik van autochtoon plantmateriaal heeft sterk de voorkeur.

Aandachtspunten

- ~ *Hou er bij het tijdstip van het snoeien rekening mee dat in landschappelijke hagen veel diersoorten zoals broedende vogels voorkomen.*